

120222

Rittmester Arthur Qvist

Retten fant det ikke bevist at han spilte ~~noen~~ rolle før kapitulasjon. 45, dog jfr. gen. Roths dagboknot.

Av Eidsivating lagmannsretts dom 5. april 1948.

Tiltalte Arthur Qvist er født den 17. februar 1896 i Oslo, tidligere rittmester, bopel Nannestad, gift, forsørger sin hustru, formue ca. kr. 24 000, tidligere straffet.

Grunnlaget for tiltalen er:

1. Tiltalte meldte seg inn i Nasjonal Samling 21. september 1940 og har stått som medlem inntil frigjøringen.
2. Han ble i november 1940 oppnevnt som kommissarisk leder for Norges Rytterforbund.
3. Han meldte seg 1. juli 1941 til tysk krigstjeneste i Den norske Legion. Han tjenestegjorde en tid som leder av skiløper- og hundekjørerskolen i Torpo i Hallingdal, hvoretter han fungerte som legionens leder under tjenestegjøringen på Østfronten inntil Legionens oppløsning i mai 1943. Han fikk under denne tjenestegjøring oberstløytnants grad og jernkorset av 1. klasse.
4. Han fungerte fra februar til september 1944 som sjef for 2. hirdfordeling i Trondheim, organiserte Hirdens Bedriftsvern i distriktet og organiserte en befalsskole for hirden. Fra begynnelsen av 1944 til frigjøringen var han Quislings rådgiver i spørsmål om frontkjempernes innkallelse og tjenestegjøring i forbindelse med krigens avslutning her i landet.

Tiltalebeslutningen er utferdiget etter Riksadvokatens ordre.

Tiltalte tok artium i 1914 og krigsskoleeksamen i 1917. Senere gjennomgikk han kavalleriets rideskole og diverse rideskoler i utlandet og studerte hestevæsen i en rekke europeiske land. I 1930 kjøpte han en eiendom ved Gardermoen hvor han har drevet et større rideetablisement. Han har vært medlem av styret i en rekke rytterklubber og i 15—20 år medlem av styret i Rytterforbundet. — Tiltalte ble premierløytnant i 1917, rittmester i 1932 og var da krigen kom sjef for 2. hjulryttereskadron og nestkommanderende ved Hærens rideskole på Festningen.

Den 9. april 1940 lot tiltalte etter konferanse med sine overordnede rideskolen evakuere til Gardermoen og sendte ut mobiliseringskort til 2. hjulryttereskadron. Han dro etter ordre til Gardermoen og deltok i en marsj derfra nordover langs østiden av Mjøsa. Under marsjen ble de norske avdelinger tatt til fange av tyskerne uten at det såvidt opplyst er noe å bebreide tiltalte i den anledning. Tiltalte satt som krigsfange i Halden til de fangne norske offiserer ble frigitt i mai 1940 og dro deretter hjem til sitt gårdsbruk ved Gardermoen.

Den 21. september 1940 meldte tiltalte seg inn i NS. Om grunnen hertil opplyser han at han så det som avgjørende for landets fremtidige selvstendighet at forsvaret ble bygget opp igjen på en eller annen måte og han mente at dette ikke kunne skje i kamp mot partiet, men ved at man sluttet opp om dette. Han regnet med at tyskerne ville vinne krigen. Han anså Quislings oppreden i april dagene som landsforræderi, men fant at man ikke kunne identifisere ham med partiet. Tiltalte opplyser at han under opphold i Berlin i november 1942 sendte skriftlig utmeldelse av NS etterat han var blitt klar over at tyskerne hadde brutt sine

Handwritten notes:
18. februar 1940. Hærens artilleri 1940
Byggingen i m...

Handwritten notes:
Han var slutt
avgjørende i oppbyggingen
...
... i april/mai ved
... beslutning
... i 1940

løfter med hensyn til Den norske Legion. Det er noe uklart hvorledes det forholder seg hermed og om denne utmeldelse i tilfelle er kommet frem. Det er på det rene at tiltalte ikke fikk noen melding om at utmeldelsen var godtatt og han ble ikke strøket i NS's kartotek over medlemmene. Det er videre på det rene at han fortsatt ble oppfattet som medlem av partiet og at han også selv fortsatt regnet seg som medlem. I denne forbindelse nevnes at han i en anmeldelse til sjefen for Prispolitiet 21. oktober 1943 gjorde gjeldende at en undersøkelse som Prispolitiet hadde foretatt på hans gård var en bevisst sjikane mot ham som medlem av NS. Retten finner det etter det foreliggende bevist at tiltalte har stått som medlem av partiet til frigjøringen. Han har ikke vært aktiv som medlem.

I november 1940 fikk tiltalte forespørsel fra departementet for Arbeidstjeneste og Idrett ved Charles Hoff om han ville ta mot oppnevning som formann i Rytterforbundet. Det var på denne tid de tidligere idrettsorganisasjoner ble oppløst og Reichborn Kjennerund innsatt som idrettsfører for å reorganisere idrettsbevegelsen under departementets kontroll på grunnlag av førerprinsippet. Tiltalte som da var nestformann i Rytterforbundet, svarte ikke avvisende, men fremholdt at man først burde gjøre en henvendelse til Rytterforbundets daværende formann, oberst Jensen. Han hørte så ikke mere fra departementet, men fikk kort tid etter se en meddelelse i avisen om at han var oppnevnt som formann i Rytterforbundet. Han foretok seg intet i den anledning. Da han noe senere, omkring jul 1940 eller januar 1941, fikk innkallelse fra Reichborn Kjennerud til et møte, sa han imidlertid fra til denne at han ikke tok mot formannsvervet. Våren 1941 ble deretter en annen oppnevnt som formann. Det er visstnok på det rene at tiltalte ikke har utført noe arbeid som formann. — Retten finner det etter det foreliggende ikke tilstrekkelig godtgjort at tiltalte har gitt et slikt endelig samtykke til å la seg oppnevne til formann i forbundet at hans her omhandlede forhold rammes av straffelovens § 86. Han vil derfor bli å frifinne hva dette forhold angår (tiltalens post 2). Retten finner imidlertid at han ved anledningen har vist en kritikkverdig unnfalighet.

I midten av juli 1941 meldte tiltalte seg til krigstjeneste i Den norske Legion og ble 5. august s. å. ansatt som major i legionen fra 1. juli 1941. Han opplyser at det var hans tanke at man gjennom legionen kunne skape en kjerne av utdannede, erfarne krigsfolk, som et fremtidig norsk forsvar kunne bygges opp om. Han så legionen som et helt norsk foretagende, men var dog klar over at man ved den påtenkte innsats i Finland ville komme til å yte støtte til den tyske krigsføring. Han så Russland som fienden. — Tiltalte tjenestegjorde først en kortere tid som leder av en skiløper- og hundekjørscole i Torpo i Hallingdal. Skolen besto av ca. 30 mann. Mens han lå der kom det beskjed om at legionstaben i Oslo var oppløst og om at legionen skulle sendes til Tyskland til utdanning. Endel av skolens folk ønsket ikke å dra til Tyskland og tiltalte bisto disse med å bli dimittert. Selv dro han i begynnelsen av desember 1941 til Tyskland — Falingbostel — hvor han overensstemmende med forutsetningen for avreisen som eldste offiser overtok kommandoen over bataljon «Viken». Bataljonen

var den først oppsatt avdeling av Den norske Legion. Senere ble det også oppsatt et panserjegerkompani som imidlertid ikke ble lagt under tiltaltes kommando. — Etter det opplyste gikk tiltalte i Tyskland sterkt inn for å bevare legionen som en norsk avdeling mest mulig uavhengig av tysk innflytelse. Han tok straks opp arbeidet med å få legionen tilbake til Norge for at den kunne få sin utdanning der som avtalen opprinnelig var. I januar 1942 ble bataljon «Viken» imidlertid forlagt til Stettin og i siste halvpart av februar overført til Leningradfronten. Her ble bataljonen liggende til 1. februar 1943 og den deltok under tiltaltes ledelse i kamp-handlinger hvorunder den hadde ialt ca. 140 falne. Tiltalte fikk jernkorset av 1. klasse for sin innsats. I en rapport om legionens virksomhet i månedene mars—april 1942, undertegnet av tiltalte, heter det bl. a.: «Livet her ved fronten binder det germanske broderfolk med sterke bånd. Alle yter sitt beste for å hjelpe hin-annen og kameratskapet er fast og ubrytelig. Legionærene ble fra høyeste tyske hold og nedover ikke bare behandlet som likeverdige soldater, men det ble vist dem en tillit og aktelse som alle nordmenn i legionen er stolt av. Vi på vår side har gjort vårt beste for å vise oss denne tillit verdig». Tiltalte anfører at rapporten er satt opp av en av de tyske berådere ved legionen og at han ikke ville brukt de omhandlede uttrykk hvis han selv hadde avfattet rapporten. I et brev til Quisling av 30. mars 1942 fremholder tiltalte bl. a. at legionen trenger flere folk. Han skriver: «Vi har hatt en del tap og legionen trenger i løpet av 2 måneder en tilgang på 200 mann. Disse folk behøver kun en ganske kort utdanning der hjemme, da vi her har godt høve til å utdanne dem.» — Tiltalte arbeidet for å få legionen overført til den finske front overensstemmende med de løfter tyskerne opprinnelig hadde gitt. Han opplyser at han også fikk tilsagn fra øverste tyske hold om at dette ved leilighet skulle skje. Løftene ble imidlertid ikke holdt. Sommeren 1942 ble det spørsmål om å overføre legionen til innsats mot partisanene i Minsk-distriktet, men tiltalte protesterte mot dette. Ettersom legionærenes kontrakter løp ut uten at legionærene ble dimittert, tok tiltalte opp et energisk arbeid for å få tyskerne til å respektere kontraktene. Bl. a. gjorde han under en permisjon i november 1942 henvendelser til Quisling og Himmler, men uten resultat. Samtidig skrev han til generalsekretær Fuglesang og protesterte mot at de folk som var vervet til legionen ved vervekampanjen sommeren 1942 ble innkalt til tjeneste under de daværende forhold. Det var også på denne tid han, etter hva han som foran nevnt opplyser, i skuffelse sendte sin utmeldelse av partiet. Etter å være vendt tilbake til fronten etter den nevnte permisjon tok tiltalte initiativ til at det gikk ut oppfordring til mannskapene i legionen om å si opp sine kontrakter. De fleste gjorde dette og oppsigelsene ble av tiltalte ekspedert videre gjennom hans overordnede. Dette førte til at han ble innkalt til hovedkvarteret til Himmler. Her ble imidlertid resultatet at Himmler etter hva tiltalte opplyser bøyet seg og lovet å trekke legionen tilbake. Tiltalte ble dog fratatt sin kommando og fikk ikke vende tilbake til fronten. I februar 1943 ble tilbaketrekningen av legionen påbegynt og i mars s. å. ble legionen oppløst i Mitau. Det var på denne tid opprettet en ny norsk avdeling, SS

Retning
30.

for

legionen som en ren norsk formansjon, at han hevdet legionærenes rettigheter overfor tyskerne og at han etter skuffelsen med legionen arbeidet for å hindre innkallelse av flere frivillige til fronten m. v. Det synes på det rene at han ved sin opptreden kom i motsetningsforhold til ledende tyskere som Himmler, Rediess og stabssjef Leib og særlig til den siste som på et tidspunkt ønsket å få tiltalte stillet for krigsrett. Retten tar hensyn til denne tiltaltes holdning ved straffutmålingen. Det må dog bemerkes at tiltalte såvidt skjønnes ikke i og for seg har hatt noen uvilje mot å samarbeide med tyskerne og den opposisjon han har vist i forbindelse med legionen skyldes at han ikke har kunnet få samarbeide på de linjer som han mente var de rette. Retten legger videre i formildende retning vekt på at tiltalte som hirdfordelingssjef og senere våren 1945 synes å ha motarbeidet tyskerne i atskillig grad. Han fulgte såvidt skjønnes den «norske» linjen innen NS. Han var på denne tid fullstendig klar over at tyskerne hadde tapt krigen. Videre nevnes at tiltalte var sterkt imot at nordmenn i tilfelle av invasjon deltok i kamp mot norske invasionsstyrker og at han arbeidet for å hindre dette. Det er ikke opplyst at tiltalte ved noen anledning har vist ondsinnet opptreden.

Straffen settes etter dette til tvangsarbeid i 10 år hvori går til fradrag den tid han har sittet i vareteksfengsel. Han vil dessuten bli fradømt for 10 år de rettigheter som er nevnt i landssviklovens § 10 nr. 1, 2, 4, 5 og 8 og for alltid sin stilling som offiser i den norske hær.

Den 2. juni 1949 avsa Høyesterett dom i sak *L.nr. 64 B. S. nr. 48/1949*.

Påtalemyndigheten (Aktor: H.r.advokat Knut Blom)

mot

Thor Fredrik Nerbye (Forsvarer: H.r.adv. Gunnar Mellbye).

Stemmegivning:

Dommer *Schjelderup*: Oslo byrett avsa 19. januar 1949 dom med denne domsslutning:

«Thor Fredrik Nerbye dømmes for forbrytelse mot landssviklovens § 3, jfr. § 2 nr. 1 a samt samme lovs § 3, jfr. § 2 nr. 3, jfr. straffelovens § 86, alt sammenholdt med straffelovens § 63, 1. ledd, til en bot til statskassen stor kr. 5000 — fem tusen kroner.

I medhold av landssviklovens § 11 fradømmes han videre de i samme lovs § 10 nr. 1 og 2 nevnte rettigheter for 10 — ti — år.

Endelig dømmes han i medhold av landssviklovens § 14, jfr. straffelovens § 36, til å tåle inndragning til Staten ved Erstatningsdirektoratet stor kr. 70 000 — sytti tusen — kroner.

Saksomkostninger idømmes ikke.»

Anders +

— 54 —

sak, er det intet hos fru Elholm Hansen å inndra. Hvis fru Elholm Hansen vinner saken, er det ikke mer grunn til å foreta inndragning hos henne enn hos den bank hvor beløpet er avbetalt.

Dommer *Eckhoff*: Jeg er enig med førstvoterende.

Dommer *Rognlien*: Likeså.

Dommer *Grette*: Likeså.

Den 31. mai 1949 avsa Høyesterett kjennelse i sak L.nr. 61 D S. nr. 233/1948:

Påtalemyndigheten: (Aktor: H.r.advokat Knut Blom)

mot

Arthur Qvist (Forsvarer: H.r.adv. H. Kiær Mordt).

Stemmegivning:

Dommer *Soelseth*: Eidsivating lagmannsrett avsa den 5. april 1948 dom med denne domsslutning:

«Arthur Qvist dømmes for forbrytelser mot straffelovens § 86, jfr. landssviklovens § 60 — sammenholdt med straffelovens § 62 — til tvangsarbeid i 10 — ti — år hvori går til fradrag for utholdt varetektsfengsel 1058 — ett tusen åtte og femti — dager.

Han fradømmes for 10 — ti — år de rettigheter som er nevnt i landssviklovens § 10 nr. 1, 2, 4, 5 og 8 og for alltid stillingen som offiser i den norske hær, jfr. landssviklovens § 11.

Han frifinnes for post 2 og post 4 annet punktum i tiltalen.

Hans inntekter som sjef for Den norske Legion — bataljon «Viken» — inndras til fordel for det offentlige med kr. 90000 — ni tusen — kroner, jfr. straffelovens § 36, jfr. landssviklovens § 14.

Han betaler det offentlige sakens omkostning med kr. 300 — tre hundre — kroner.»

Påtalemyndigheten har anket over straffutmålingen.

Jeg finner at anken bør forkastes. Etter det som foreligger for Høyesterett kan jeg ikke se at det er noe åpenbart misforhold mellom forbrytelsene og den idømte straff.

Jeg stemmer for denne

Kjennelse:

Anken forkastes.

Dommer *Rognlien*: Jeg er enig med førstvoterende.

Dommerne *S'enersen*, *Schjelderup* og *Bonnevie*: Likeså.